

Handläggare
Susanna Nyttell
Telefon: 0850815029

Till
Skarpnäcks stadsdelsnämnd
2021-09-23

Remiss Ändrade regler i medborgarskapslagen (SOU 2021:54)

Svar på remiss från kommunstyrelsen KS 2021/945

Förslag till beslut

Skarpnäcks stadsdelsnämnd beslutar följande:
Detta tjänsteutlåtande överlämnas som svar på remissen.

Sammanfattning

Kommunstyrelsen har remitterat betänkandet ”Ändrade regler i medborgarskapslagen (SPU:2021:54)” till stadsdelsnämnden. I utredningen lämnas förslag gällande följande frågor: om det behövs ytterligare åtgärder för att begränsa förekomsten av statslöshet, om tidpunkten för förvärv av medborgarskap genom anmälan bör justeras, om det ska införas krav på hederligt levnadssätt för att få medborgarskap genom anmälan och om möjligheterna att avslå en ansökan om befrielse från svenskt medborgarskap ska utökas.

Förvaltningen ser överlag positivt på de föreslagna förändringarna, bland annat de som syftar till att stärka skyddet för personer som utsätts för hedersvåld.

Bakgrund

Regeringen beslutade i oktober 2019 att ge en särskild utredare i uppdrag att lämna förslag som innebär att godkänt prov i svenska och i grundläggande samhällskunskap ska vara ett krav för medborgarskap i Sverige, och att se över vissa frågor om förvärv och förlust av medborgarskap. Utredningen om språk- och samhällskunskapskrav för svenskt medborgarskap och andra frågor om medborgarskap (USSMA) överlämnade i januari 2021 delbetänkandet ”Krav på kunskaper i svenska och samhällskunskap för svenskt medborgarskap”.

I juli 2021 överlämnades utredningens slutbetänkande, ”Ändrade regler i medborgarskapslagen”, SOU 2021:54, till

Justitiedepartementet. Betänkandet har skickats på remiss, bland annat till alla kommuner, och kommunstyrelsen i Stockholms stad har i sin tur skickat det på remiss till stadsledningskontoret, socialnämnden samt Spånga-Tensta, Södermalms och Skarpnäcks stadsdelsnämnder. Remissvaret ska vara KF/KS kansli tillhanda senast 2021-10-01.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom ekonomiavdelningen och har behandlats i pensionärsrådet och i förvaltningsgruppen
2021-09-16.

Ärendet

Betänkandet innehåller utredningens analyser, bedömningar och förslag när det gäller följande frågor: om det behövs ytterligare åtgärder för att begränsa förekomsten av statslöshet, om tidpunkten för förvärv av medborgarskap genom anmälan bör justeras, om det ska införas krav på hederligt levnadssätt för att få medborgarskap genom anmälan och om möjligheterna att avslå en ansökan om befrielse från svenskt medborgarskap ska utökas. Nedan följer en sammanfattning av utredningens förslag gällande dessa frågor:

Ytterligare åtgärder för att begränsa förekomsten av statslöshet

Enligt den nu gällande medborgarskapslagen förvärvar ett barn som har fötts i Sverige och som sedan födelsen är statslöst svenskt medborgarskap genom anmälan av den eller dem som har vårdnaden om barnet, om barnet har permanent uppehållstillstånd och hemvist här i landet. Utredningen har haft i uppdrag att utreda om det bör införas ett automatiskt förvärv av medborgarskap vid födelsen för statslösa barn födda i Sverige, om barnet har en förälder med permanent uppehållstillstånd och även i övrigt en anknytning till Sverige, alltså att barnet skulle få medborgarskap även om ingen anmälan görs av vårdnadshavaren.

Utredningen har landat i att det inte bör införas ett sådant system, eftersom det skulle behöva involvera såväl Skatteverket som Migrationsverket. Det skulle enligt utredningen leda till att handläggningen inte kan ske så snabbt och smidigt som önskvärt och att kostnaderna för systemet skulle bli höga. Utredningen bedömer också att det är svårt att konstruera ett system som träffar ”rätt statslösa barn”. Utredningen konstaterar att statistiken visar att något eller några år efter födelsen så är antalet barn som vid födelsen registrerades som statslösa i Sverige inte längre lika

högt, en betydande andel av barnen har då förvärvat medborgarskapet på olika sätt.

Trots att utredningen inte föreslår en sådan förändring lämnas ändå ett förslag på hur ett system med automatiskt förvärv av svenskt medborgarskap skulle kunna se ut. Utgångspunkten skulle då vara att ett barn som föds som statslös i Sverige och har en förälder med permanent uppehållstillstånd och hemvist i landet ska förvärva svenskt medborgarskap och att Skatteverket i sådana ärenden ska begära yttrande från Migrationsverket, om så behövs.

När det gäller ändringar i bestämmelserna om förvärv av medborgarskap efter anmälan för den som har fyllt 18 men inte 21 år föreslår utredningen att dagens krav på hemvist från 15 års ålder för förvärv av medborgarskap för statslösa 18- till 21-åringar ska kompletteras med en regel som gör det möjligt att få medborgarskap om den statslöse har hemvist i Sverige sedan fem år, eller under sammanlagt tio år. Syftet med ändringarna är att säkerställa att bestämmelserna överensstämmer med Sveriges konventionsrättsliga åtaganden och att hemvistkravet ska gälla lika för alla statslösa unga som anmäler om medborgarskap, oberoende av ålder.

Utredningen föreslår också att kravet på hemvist för den som har utländskt medborgarskap ska ändras på så sätt att det inte längre ska krävas hemvist sedan personen har fyllt 13 år, utan att det i stället ska ställas krav på att hen ska ha hemvist i Sverige sedan fem år. Förslaget innebär att utländska medborgare som har fått hemvist i Sverige efter 13 års ålder ges möjlighet att förvärva medborgarskap efter anmälan, om vårdnadshavaren av något skäl har avstått från att medverka till att barnet får svenskt medborgarskap, vilket inte är möjligt idag. Förslaget innebär också att den omotiverade skillnad i hemvisttid som uppkommer i dag, beroende på när anmälan görs, försvinner.

Frågor om hederligt levnadssätt

Det vanligaste sättet att bli svensk medborgare är genom att ansöka om det (naturalisation), och i detta fall ställs krav på hederligt levnadssätt för att personen ska få svenskt medborgarskap. I vissa fall är det även möjligt att bli svensk medborgare genom anmälan. Det gäller bland annat vissa nordiska medborgare samt de som tidigare varit svenska medborgare och önskar få tillbaka sitt medborgarskap. I de flesta anmälningsärenden finns det inte något krav på hederligt levnadssätt.

Utredningen föreslår att bestämmelserna ska kompletteras med olika krav som kan hindra exempelvis den som begått allvarliga

brott från att förvärva medborgarskap genom anmälan. Med allvarliga brott avses de som har fyra års fängelse eller mer som maxstraff. Även brott som har begåtts i andra länder ska kunna beaktas, liksom brott med lägre maxstraff om det rör sig om upprepad brottslighet. Utredningen föreslår även att personer som bedöms utgöra ett hot mot Sveriges säkerhet eller allmän säkerhet inte heller ska kunna få svenskt medborgarskap genom anmälan. Detsamma ska gälla för personer som har varit verksamma i, eller har haft bestämmande inflytande över, en organisation eller grupp vars verksamhet innefattat terroristhandlingar eller systematiska, omfattande och grova övergrepp på andra människor.

Utökade möjligheter att avslå en ansökan om befrielse från svenskt medborgarskap i syfte att motverka hedersrelaterat våld och förtryck

Utredningen föreslår att bestämmelserna om befrielse från svenskt medborgarskap i medborgarskapslagen ska utökas med villkor om att det för barns befrielse ska krävas dels att det inte bedöms stå i strid med barnets bästa, dels samtycke av barn som har fyllt 12 år. Även åsikter hos barn som är yngre än 12 år ska beaktas utifrån barnets ålder och mognad. Syftet med ändringarna är att stärka barns rättigheter och öka möjligheterna för Migrationsverket att avslå en ansökan om befrielse från svenskt medborgarskap, för att bland annat motverka hedersrelaterat våld eller tvång. Eftersom hot, våld och tvång och andra otillbörliga förfaranden inte endast träffar barn föreslås att en ansökan om befrielse om svenskt medborgarskap ska kunna vägras också vuxna, om det finns anledning att anta att sökanden inte själv vill befrias från sitt svenska medborgarskap. Detta syftar till att skydda den som exempelvis hotas eller tvingas till att göra en ansökan om befrielse från sitt svenska medborgarskap eller den vars ansökan förfalskas. Förslaget omfattar både de som har hemvist i Sverige och de som har hemvist utomlands. Utredningen förslår även att ett beslut om befrielse ska kunna återkallas om det fanns hinder mot bifall vid tidpunkten för beslutet, men som inte var kända då.

Övriga förslag

För att tydliggöra olika myndigheters möjlighet att lämna ut och hämta in uppgifter från varandra vid prövningen av ärenden föreslås att medborgarskapsförordningen kompletteras med en ny bestämmelse om detta. Det föreslås också att prövningen av om villkoren för förvärv av medborgarskap efter anmälan är uppfyllda i medborgarskapslagen ska göras utifrån förhållandena vid tidpunkten för beslutet i ärendet, i stället för som i dag utifrån förhållandena vid anmälningsstillfället. Likaså föreslås att alla anmälningsärenden ska prövas av Migrationsverket, till skillnad

från idag då vissa anmälningssärenden handläggs av länsstyrelsen. Detta eftersom förslagen som lämnas innebär att handläggningen av anmälningssärenden blir mer omfattande och mer mångfacetterad, och det därför finns behov av en sammanhållen rättsbildning, som lättare kan uppnås om ärendena handläggs av en myndighet.

Konsekvenser av förslagen

Ekonomiska konsekvenser

Utredningen bedömer att de förslag som presenteras får vissa ekonomiska konsekvenser för staten, men inga ekonomiska effekter för kommunerna eller regionerna.

Övriga konsekvenser

När det gäller jämställdhet och integration bedömer utredningen att förslagen om nya krav i anmälningssärenden bedöms få större konsekvenser för män än kvinnor, eftersom män är överrepresenterade i brottsstatistiken. Utredningen anser dock att den effekten är acceptabel med tanke på att syftet med ändringen är förhindra att personer som begått allvarliga brott får svenskt medborgarskap.

Utredningens bedömer även att de nya kraven kommer att medföra att antalet personer som beviljas svenskt medborgarskap minskar, vilket kan leda till ökad segregation. Samtidigt bedöms ändringarna kunna få en preventiv effekt på den enskildes benägenhet att begå allvarliga brott, eller agera på ett sätt som anses utgöra ett hot mot Sveriges säkerhet eller allmän säkerhet. Förslagen som gäller befrielse från medborgarskap bedöms kunna stärka barns och ungas rätt till medborgarskap och minska risken för att de förlorar sitt svenska medborgarskap mot sin vilja. Detsamma gäller personer som lever i en utsatt miljö eller hedersrelaterad kontext, oavsett om de är barn eller vuxna. Dessa förslag bedöms också kunna ha en viss preventiv effekt och bidra till att färre barn med svenskt medborgarskap utsätts för brottslighet i form av hedersförtryck.

Synpunkter och förslag

Frågan om svenskt medborgarskap har ingen direkt koppling till kommunal verksamhet. Svenskt medborgarskap krävs för att få rösta i riksdagsval men inte i kommunalval. Det finns inte heller något krav på svenskt medborgarskap för att få ta del av stöd och service från kommunen.

Vissa av de förändringar som föreslås av utredningen kan dock ha indirekta konsekvenser för kommunal verksamhet. Det gäller

exempelvis förslagen om utökade möjligheter att avslå en ansökan om befrielse från svenskt medborgarskap, i syfte att motverka hedersrelaterat våld och förtryck. Förvaltningen ser positivt på dessa förslag, då de kan bidra till att stäkra skyddet för barn och vuxna som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck.

När det gäller frågan om statslösa barn som föds i Sverige och har en förälder med permanent uppehållstillstånd, och även i övrigt en anknytning till Sverige, är utredningens slutsats att de inte bör få svenskt medborgarskap genom automatiskt förvärv, utan även i fortsättningen genom anmälan av vårdnadshavaren. Skälen till detta är dels att "en betydande andel" av de barn som föds statslösa i Sverige, och uppfyller de övriga kraven, ändå förvärvar medborgarskap på olika sätt, men även kostnadsskäl och en komplicerad handlägningsprocess anges som orsaker. Förvaltningen anser att det ur ett barnrättsperspektiv är av stor vikt att säkerställa att alla statslösa barn som föds i Sverige och har möjlighet att få svenskt medborgarskap också får det, för att de inte ska riskera att förbli statslösa. Det är önskvärt att hitta en genomförbar lösning på detta.

Förvaltningen delar utredningens uppfattning att det är rimligt att samma krav på hederligt levnadssätt ska gälla oavsett om en person får svenskt medborgarskap genom ansökan eller anmälan. I övrigt har förvaltningen inga synpunkter på utredningens förslag.

Maria Mathiasson Laxvik
Stadsdelsdirektör

Jonas Ransmyr
Avdelningschef

Bilaga

Ändrade regler i medborgarskapslagen (SOU 2021:54)

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Maria Mathiasson Laxvik, Stadsdelsdirektör	2021-08-31
Jonas Ransmyr, Avdelningschef	2021-08-30